

Tandori Dezső

„Egyáltalán” – és konyhája

„Egyáltalán? Nem az, hogy egyáltalán.

Konyhája? Nem az. Csak...

Egyáltalán.”

X

Egyáltalán Téma 1.

„Semmi. Csak: nem valami”

Első verskötetem címe, sokan tudják, ez lett volna: EGYETLEN. (Aztán kényszerítés hatására más lett, szelíd, lemosolygó volt a kényszerítés, s jött a TÖREDÉK HAMLETNEK.) Az „egyetlen” tulajdonképpen azt jelölte volna, hogy „egyetlen se”, netán, hogy „egyetlen...” Micsoda? Előtag lett volna így e szó egy összetételben.

Ha most azt mondom, legújabb esélyemmel:

Mit mondhatnék?

erre lecsap:

*Nem az, hogy mit.
Nem az, hogy mondhatnék.
Egyáltalán.*

Amennyiben az „egyetlen”-szó tárgyiségben maradt meg, az „egyáltalán” ilyesmit jelöl:

*Életen-halálon innen-túl.
Nem az, hogy életen-halálon.
Nem az, hogy innen-túl.
Csak egyáltalán.*

Az „egyáltalán” a leheletnyit jelöli... de várjunk:

*Nem az, hogy leheletnyi.
De ha mégis az,
akkor leheletnyi csak.
Mégis inkább egyáltalán.
Egyáltalán se.*

A TÖREDÉK HAMLETNEK sok kiadást megélt, valahonnét kikereshető. Talán három rétege van. A fejlettebb zsengek (nagyon fejlettek, azért, persze); talán a tárgyias versek (személytárgyakkal is: szerelem, összetartozás, kötődés stb.); valamint az a jó másfél tucatnyi rövid munka, ahol esetleg még fogható elemek is vannak („magam”), de az érdemi rész: valami reláció. Emlékszem, festő jó barátomat (Keserü Ilonát) kérdeztem meg (Ottlikot is kérdezhettem volna): „Vers-e ez?” Mert kételyeim, borzongásaim voltak. Íme:

*Tőled távolabb-e?
Hozzád közelebb-e?
Tőled se, hozzád se.
Távol se, közel se.*

Ez egy „egyáltalán”-munka. Nem?
Akkor meg: honnét jövünk, hová tartunk?

*

Egyáltalán-témán-majdnem-túli ez a régi alakulás:
Koan III.

(A cím a kötet 1–2–3 koanjának utolsó darabja, ezért a „III.”) Így szól:

*Némaság a hang helyett.
De a némaság mi helyett?*

S belekötött ebbe egy nagy haikus kollégám. Rendben, szuper-mester, de itt elakadt. Mondtam neki: a némaság a kis versben (koanban) már nem a hang helyett van végül. Alaphelyzetben igen. De ha rákérdezzük (tehát rá magára, a némaságra, a hangjelenség-nincse), előjön: rendben, a hangot helyettesítve honnét jön? Hogyan van az, hogy egyáltalán (!) van? (Itt az „egyáltalán”: más értelemben.) Mi lett volna (mi volt!) már eleve, ami helyett, mintegy a kispadon, ott ül ez a némaság, aztán bemegy a pályára, mert a hangot lecserélték? Ki helyett ült ott Némaság Péter (mondjuk), a Real Madrid 27-es számot viselő csatára? Ám szorítsuk le: a némaság már szintén valami *helyett* van, mert nem muszáj azt hinnünk, hogy a némaságot valami elemiség váltja fel. Hogy a világsemmiből érkezik a „cserejátékos”.

De ha a világsemmiből? Rendben, akkor *ahelyett*. S mehetünk visszafelé. A némaság helyettesíti a hangot, de érkezőben már (sakkfigura, legyen) „ütött”, netán kitért... s így van jelen.

És mi helyettesítheti őt? Például a halál. De csak például. Ezer más is még. Ahogy az én új-egyáltalánomnak is ezer, ezerⁿ változata van. Cantor metamatekjára ír(hat)om:

*Végtelen számosság.
Csak nem végtelen.
Nem számosság.
Hanem hogy egyáltalán.*

Kosztolányi is megegyáltalánozható (végtelen helyen, gyakorlatilag végesen, mert minden Kosztolányi-helyen, de a kombinációk végtelen számúak is lehetnek):
hogy pl. a nagy, ismeretlen úrnak (v. Úrnak) vendége volt ő:

*...úrnak vendége
Csak épp kérdés: úrnak-e?
Vendége-e?
Vagy „csupán” egyáltalán?*

Érdekes, hogy messze nem minden világi tény „egyáltalánozható”. Pl. Gustav Klimt később született, mint Monet. Itt mese nincs.

De az én „*egyáltalán*”-om nem mese.

Sokan nem értették meg. Öt embernek meséltem róla, 4 nem értette azonnal, a végén egyikük „még akkor se”. Kérdés, J. A. „ebbe fog belehalni”-ja megegyáltalározható-e. A halál-téma itt igen kényes.

S vajon mondható-e+:

*Szerettem (szeretem) madárkáinkat.
Nem az, hogy madárkáinkat.
Nem az, hogy szeretem (szerettem).
Hanem egyáltalán.*

Itt, úgy érzem, nem megy a dolog. Írhatod-e: Szeretem kedvesem testét. Nem az, hogy „szeretem”. Nem az, hogy kedvesem testét. *Egyáltalán*. – Hm... Én nem kockáztatnám meg. Egyelőre nem tartok ott, hogy az egyáltalán-megoldást tipologizálni tudnám.

De *van*. Mi helyett? Van, ami helyett igen, van, ami helyett nem. Vagy csak én vagyok „szempontosabb” ember, mint amilyen író?

Cselezni az igazi íróssággal nem szabad.

Tehát az egyáltalán-megoldással sem élhetek vissza.

Nem mondhatom:

*Nem akarnék semmit se mondani (írni) már.
Nem az, hogy nem akarnék.
Nem az, hogy semmit se.
Hanem egyáltalán.*

(A „már” szócskára ki se tértünk, hohó!)

Ám...

...hagyjuk. Hozott is ajándékot, nem is alapon nem él meg az „*egyáltalán*”-om. Vagy tényleg nem akarnék már érintkezni, beszélni, írni, vagy ne mondjak olyat, ami ezt „menthetővé” teszi. Mert hogy hátha mégis akar (ez a figura, ez az alak, ez az alakzat, ez a megnyilvánulási szerveződés, képlet). Ez a valaki lehet olyan valaki, hogy nem akar már közölni senkivel semmit, nem akar ilyen cikket se írni. Jó. Mentsége nem a kétértelműség. Mentsége az „*egyáltalán*...” Nem „úgy egyáltalán, tényleg nem akart semmit se mondani, senkivel se beszélni stb.”, hanem...

Többről van szó. Ez mentsége. Van a világban (a lehetőségek összesében, egyetlenében) egy olyan variáció, hogy bárminek az igenlése, tagadása több önmagánál. Többről van szó. Leheletnyi állagról, állapotról, ahol a megnevezés pontatlan. Nem akarok érintkezni. De nem „nem akarok”, nem „érintkezni”, hanem valami EGYÁLTALÁN „*van*”, ami több e részletezéseknél. Nem kell – nem is szabad! – kimondanom, mi ez az „EGYÁLTALÁN”. Nyilván érthető. Érthető, de micsoda? Nem micsoda, hanem egyáltalán.

Mintha új „valami” ígérkezne, kezdemény. Mert:
Írni akartam valamit egy tárgyról,
aztán ez lett belőle.

Hm. Az „egyáltalán” ekvivalense az „ez lett (belőle)”? De miből? Ld. a némaság mi helyett. Mi volt az, amiféle tárgyról írni akartam? Hogy „ez lett belőle”, már elfödi az eredeti tárgyat... stb.

Kezd érdekelni engem ez. Abba is hagyom (úgyis befejeztem) eredeti dolgom, folytatom töprengéssel, vázolgatással... Rengeteg a lehetőség.

*Szerettelek. Aztán ez lett belőle.
Törekedtem. Ez lett belőle.
Sokat dolgoztam. Abból lett ez.
Mi ez? „Abból lett...”? Miből?
Oda-vissza?*

*

*Nem az, hogy „oda-vissza”.
Hanem egyáltalán.*

*

*Helyben vagyunk.
S „nem az, hogy hely...” De egyáltalán.
S aki nem értette meg végül se, úgy véli, azt mondom:*

„ez egyáltalán nem hely”. Holott messze nem ezt mondom. Közel se.

(Séf-portrék)
I

Repro és plusz

Kosztolányi a végfelennel

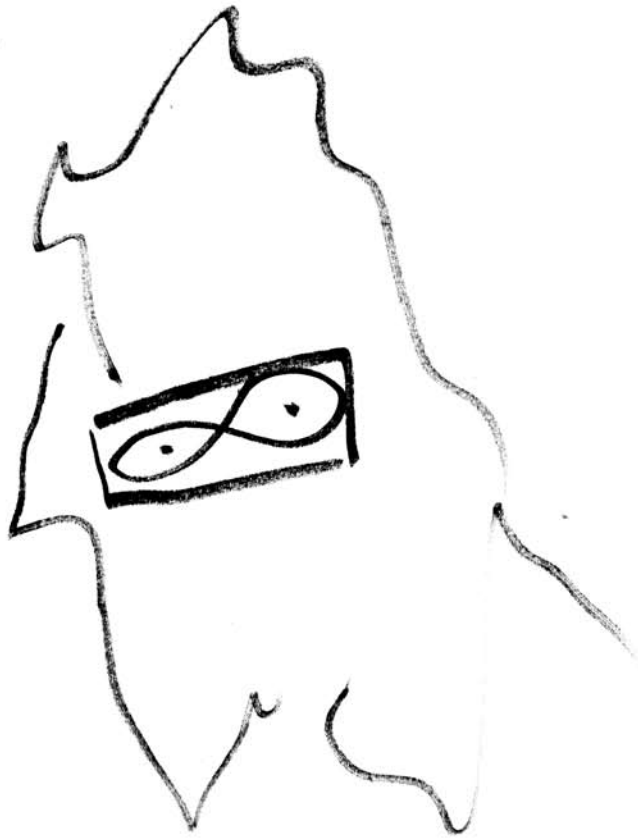
Séf-portrék

II.

Kosztolányi és a nyitott táv

Szintező sif

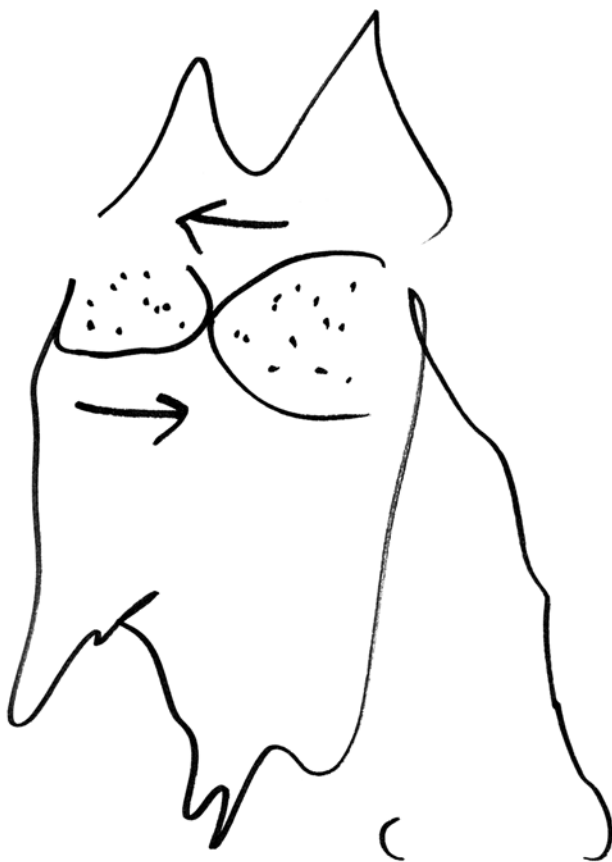

Két pont a végtelen
közepén

Moabotanyi az idővel,
újított vértelennel

("Séf...!")

10 von.

"Leesett az állá", s'ef

Pont a régtelen vége felé

A sáf egyben
a repro!

u. a.

...és
a plusz!
Semmi!

u

Jegyzetek

– Mégis egy nagy Séf, s több ennél: kész, készétele lennél. –

*Nem tudom, hol vagyok,
se mennyi az idő.
Csak egyáltalán.*

*

*Nem tudom, hogy jól vagyok.
Nem az, hogy nem tudom,
nem, hogy jól vagyok.
Csak egyáltalán.*

*

*Nemtudomhol: vagyok.
Semennyi az idő.
Csak hogy egyáltalán.
Ez se, egyáltalán.*

*

*Ha már kosuosra érintenek,
legalább így maradj tiszta.
Tudjuk: „az emberek”.
S hogy: „szegények”, vissza.*

*

*Eddig ér a takaróm?
Onnét csak takargatom?
Takaróm, vakaróm,
viszkess legalább valóm!*

– Ennyit ér, vagy ennyit se. Istene mégis segítse. –

*Ilyenkor hajnalban
tudok még dolgozni.
Nincs már, hogy nem akarok.
Nem, hogy már, még,
nem, hogy dolgozni.
Nem is, hogy nem akarok.
Csak hogy egyáltalán?
Nem. A hajnal...*

*

*A földrengés
földerengés.*

*Földereng: a föld megrenghet,
s széthullhatunk, mint Szép Ernőnél
– csak ott egyben! – a fülcsengés.*

*

*Fülcsengés, elmúltam!
Tej fül, megaludtam.
Telj fülemre húztam
múltam, jelenem, múltan.
Kétáltalán. Egyáltalán
semmiáltalán. Csak
egyáltalán.*

*

Így: Készétele a séf késszé-lette.

„Jegyzetek séfje”

Egy példa a „Pontversek”-ből

Míg nem valósabb

A pontos egzisztencialista

*Míg nem valósabb.
S nyomán ha szónak.
Bárminek, akár kétes.
Kétes csak addig.
Más kétség nyit.
Képet, mely csak-nem éles...*

S tovább. Könyvem, szívességből, épp itt nyílt ki (?). Nem egészen igaz-találat mondásom:

„Ezt a könyvemet, végre, 5 évtized után valamit, merészelték totálba meg nem érteni?”

„A Hamlet-kötetnél még kellett valami ilyen.

Hát értették. Na, ha ugyan?”

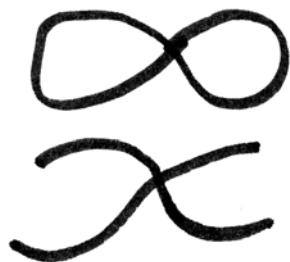
Nem az, hogy „hát értették”.

Nem az, hogy „na, ha ugyan”.

EGYÁLTALÁN.

S mit ez bevezet: Bármí, amit konkrétan mondunk, esetleges, üres (szöveg stb.)? Csak a szerkezet (a szövegszerűség), a mondás szerkezete valós, végleges? A látszólag esetleges tehát a végleges, a valós? Az ál-konkrét, nem konkrétan valós a valós? Csak a szerkezet, a szerveződés...?

Az értés kérdése is ugyanez? De nem kérdés: a végtelen

még nyitott kérdés?

Ha séf, ha Kosztolányi, ha csekélyen magam?

NEM AZ, HOGY NYITOTT?

NEM AZ, HOGY KÉRDÉS?

Hanem hogy (ez) egyáltalán?

Rálegyintés és ordító „értsetek meg”: ugyanaz?

És nem az, hogy „nem az, hogy”?

EGYÁLTALÁN?

(Folytatjuk majd egyszer) (?)